

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ УСНОСТІ ВПРОДОВЖ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Аспірантка кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
Максимюк Наталія Іванівна

Науковий керівник:
д.ю.н., проф. **Бобечко Назар Ростиславович**

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

Донині системних наукових розвідок з питань реалізації засади усності під час судового розгляду в кримінальному провадженні не проводилось.

Окремі аспекти реалізації усності на етапі судового розгляду вивчали **О. Дехтяр, І. Мудрак, Н. Сиза, В. Сухонос.** (при цьому не розглядали усність як засаду).

В. Кройтор, М. Ясинок у своїх наукових доробках вивчають усність як засаду під час судового розгляду, однак їхні праці стосуються цивільного процесу.

ЗАСАДА УСНОСТІ

- закріплені в кримінальних процесуальних нормах правила здійснення кримінального провадження, які встановлюють усну форму спілкування всіх учасників кримінального процесу між собою, сприйняття судом у такий спосіб усіх даних про обставини, що мають значення у справі, здійснення інших процесуальних дій та прийняття рішень, яка реалізується на всіх етапах кримінального провадження і є складовою права особи на справедливий судовий розгляд.

Усна комунікація спрямована на вирішення організаційних питань для конкретного судового засідання:

- головуючий відкриває судове засідання і оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження
- секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників кримінального провадження прибув у судове засідання, хто бере участь у режимі відеоконференції, встановлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, з'ясовує, чи вручено судові виклики та повідомлення тим, хто не прибув, і повідомляє причини їх неприбуття

*з метою забезпечення права на захист судовий розпорядник надає обвинуваченому письмову пам'ятку про його права та обов'язки, передбачені КПК, після ознайомлення з якою, **головуючий може роз'яснити ці права і обов'язки, якщо вони не зрозумілі і обвинувачений просить про їх роз'яснення.***

ПІДГОТОВЧА ЧАСТИНА СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

Постанова Верховного Суду
від 6 жовтня 2022 року у
справі № 444/2906/17

З'ЯСУВАННЯ ОБСТАВИН ТА ПЕРЕВІРКА ЇХ ДОКАЗАМИ

Сторони наділені правом виступу з вступними промовами, де вони зазначають, якими доказами сторони захисту та обвинувачення підтверджуватимуть наведені ними обставини, порядок дослідження доказів, а також можуть висловлювати позицію сторони.

Єдиний законний
виняток з цього
правила
передбачений на
період дії воєнного
стану.

- Усність на даному етапі найтісніше пов'язана з **безпосередністю дослідження доказів**
- Показання можуть досліджуватись лише шляхом **усного допиту** відповідного учасника та заслуховування відомостей, висловлених ним.
- Хоча форма документу є письмовою, дослідження його судом як доказу здійснюється лише усно

Основна форма звернення до суду учасників провадження –
клопотання

- ✓ Можуть заявлятися, як усно, так і письмово
- ✓ Якщо форма усна, то фіксується у формах визначених КПК України
- ✓ КПК України не встановлює чітких вимог щодо змісту
- ✓ Якщо кримінальний процесуальний закон не визначає форму клопотання, то вона повинна бути зумовлена його змістом

З'ЯСУВАННЯ ОБСТАВИН ТА ПЕРЕВІРКА ЇХ ДОКАЗАМИ

*Частина членів палати наголошували на тому, що КПК України чітко встановлює, що копія клопотання надається підозрюваному не менше ніж за 3 години до розгляду. Якщо клопотання **викладене усно, то воно не може мати копії.** Інша частина - наголошувала, що КПК України **не містить прямої вимоги, щодо письмової форми***

Рішення ВРП від 23 травня
2018 року № 1479/2дп/15-18
(щодо задоволення суддею
усного клопотання про зміну
запобіжного заходу)

УХВАЛИ СУДУ

- 1) **письмові** (ухвалюються винятково у письмовій формі і у вигляді окремого документа, ухвалення передбачає вихід до нарадчої кімнати);
- 2) **альтернативні** (ухвалюються на розсуд суду з виходом у нарадчу кімнату чи без такого, відповідно набувають письмову чи усну форму) (*Х.Р. Тайлієва*)

протокольна форма ухвали може оскаржуватись на рівні з ухвалою, що набуває вигляду окремого документа (*Постанова Верховного Суду від 23 вересня 2020 року у справі № 756/12128/15-ц*)

СУДОВІ ДЕБАТИ

ФОРМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТОРІН

судова промова

- ❑ відсутні чіткі законодавчі вимоги щодо змісту, що передусім зумовлено усною формою промов
- ❑ орієнтовний зміст промови визначають предметом судових дебатів
- ❑ відсутній обов'язок в учасників складати промови у письмовому вигляді
- ❑ «...успішність промови полягає у природності думки та відтворенні її природного змісту»» (М.М. Ясинок), що може досягатись за обставин усного мовлення, яке значно знижує формалізм

репліка

- ❑ усні короткі обгрунтовані відповіді (заперечення) на висловлену у судовій промові позицію протилежної сторони процесу
- ❑ існують лише в усній формі, адже є ситуативною реакцією на промови, тому їх написання просто неможливе

ОСТАННЄ СЛОВО ОБВИНУВАЧЕНОГО

- ✓ проголошується лише в усній формі і не обмежується в часі
- ✓ має істотне значення для формування в суду остаточного уявлення про особу обвинуваченого
- ✓ право на останнє слово є **особистим правом** особи, відтак вона не може реалізувати його через захисника, наприклад, шляхом складення тексту
- ✓ може відмовитись від останнього слова - про своє рішення **оголошує усно**

УХВАЛЕННЯ

процес формування внутрішнього переконання в кожного судді окремо, на підставі безпосередньо сприйнятих у судовому засіданні доказів та керуючись нормами матеріального та процесуального права, а в разі колегіальності суду передбачає досягнення консенсусу, з врахуванням думок і висновків кожного з суддів

за умови активного діалогу, що відбувається в усній формі

ПРОГОЛОШЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

- Здійснюється лише усно і прилюдно в судовому засіданні
- Незважаючи на великий об'єм, на вироки не поширюється можливість усного проголошення винятково резолютивної частини

ВИНЯТОК
в умовах воєнного стану суд може обмежитися проголошенням резолютивної частини

На практиці сторона захисту інколи розглядає, як формальну підставу для оскарження

ПЕРЕВАГИ УСНОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

- *Можливість безпосереднього сприйняття доказів*

- *Забезпечення змагальності*

- *Ефективність та оперативність*

- *Гласність та публічність*

- *Психологічний аспект*

ВИСНОВКИ

Усність присутня на усіх етапах судового розгляду у суді першої інстанції і реалізується у:

1. комунікації між: а) судом та іншими учасниками провадження; б) судом та сторонами; в) сторонами; г) сторонами та іншими учасниками провадження; г) судьями у складі колегії
2. здійсненні організаційних дій учасниками провадження, спрямованих на забезпечення судового розгляду
3. безпосередньому дослідженні показань, речових доказів та документів
4. заявленні клопотань учасниками судового розгляду
5. виголошенні промов та реплік сторонами у судових дебатах
6. висловленні останнього слова або заявленні відмови щодо його висловлення
7. ухваленні та проголошенні судом ухвал та вироків
8. здійсненні інших процесуальних дій

ВИСНОВКИ

- Усність забезпечує **комплексний підхід** до розгляду справи, що сприяє досягненню **справедливого і обґрунтованого судового рішення**.
- Недотримання - порушує право особи на **справедливий судовий розгляд**.
- Як елемент системи засад – тісно пов'язана з іншими засадами, на конкретному етапі найбільше з **гласністю, безпосередністю дослідження доказів, змагальністю**.
- Питання місця усності в кримінальному провадженні нині належно не врегульовано законодавцем, тому **потребує подальшого детального напрацювання та унормування**.